Te navedbe seveda niso popolne, ker nimamo — kakor že rečeno — na razpolago stenografičnega zapisnika, a obsegajo vsaj bistvene stvari, ki nas silijo do vdane prošnje:

Visoko c. kr. ministrsko predsedstvo, ministrstvo za bogočastje in nauk (za notranje stvari) blagovoli novi zakon o ljudskem šolstvu na Kranjskem oceniti na podlagi stenografičnega zapisnika dotične seje deželnega zbora in naj uvažuje podatke in izvajanja te spomenice.

Trdno upanje imamo, da bo visoko naslovljeno ministrstvo potem ukrenilo samo to, kar bo uvidelo za šoli in učiteljstvu potrebno in koristno in kar tudi ljudstvu ne bo na kvar.

V boju za kruh, za obstanek, za pravico svojega stanu, za procvit in napredek ljudskega šolstva nas dviga in jači iskrena želja, da bi nam bila že skoraj dana prilika in možnost, z vsemi silami duha in telesa delovati za vsesplošni blagor naroda in domovine!

Ali ne tečejo vdovi solze po licih in ali ne vpijejo zoper onega, ki jih izžema? Z lic se namreč v nebesa vzdigujejo, in Gospod, ki se da izprositi, se jih ne veseli.
(Sir. 35, 18, 19.)

Iz Istre.

Že večkrat smo dokazovali v tem listu, kako očmansko skrbita deželni šolski svet in istrski deželni odbor za ljudsko-šolsko učiteljstvo. Danes smo se zopet namenili pokazati nekaj takega slovenski javnosti. Deželni šolski svet in deželni odbor se branita z vsemi svojimi močmi ustanavljati potrebne slovensko-hrvaške šole. Kadar se ne moreta več ubraniti, poizkusita zadovoljiti s tem, da ustanovita namesto samostojne le ekskurendno šolo z dvadnevnim do tridnevnim poukom na teden. Za tak pouk se je plačevalo učitelju po 380 K na leto, neoziraje se na večjo ali manjšo daljavo od glavne šole. Zaradi tega so bili nekateri oškodovani in so se pritoževali. Zaradi takih pritožb sta izdala deželni šolski svet in deželni odbor posebno odredbo, s katero se je določilo:

1. Za pouk na ekskuredni šoli se plača letno 100 K za vsak tedenski dan.

2. Za potnino se plača za vsak km daljave od glavne šole 30 K na leto.

Ker se poučuje na ekskuredni šoli večinoma le po 2 dni na teden, oglejmo si prvo določbo. Da ne trpi preveč škode glavna šola, poučuje se ob četrtkih in še en drugi dan v tednu. Vsak dan poučuje učitelj najmanj 5 ur, in če vzamemo, da je dolžan poučevati oni dan, ki ga izgubi glavna šola, tudi 5 ur, se nam pokaže, da poučuje na ekskurendni šoli 5 ur na teden, ki bi jih sicer ne bil dolžan poučevati. Dobi torej od tedenske ure na leto 40 K, ako upoštevamo, da je že plačan za drugih 5 ur že na glavni šoli. Upoštevajmo, da je pouk najmanj 40 tednov v letu, in pokaže se nam, da ima tak učitelj plačan pouk s krono od ure. Pripomniti moramo, da nima za vodstvo ekskurendne šole nobene odškodnine in ako računi krono od ure pouka, mora opravljati vsa vodstvena opravila zabadava. Ali je to primerna odškodnina za učitelja dandanes, ko zahteva že vsak rokodelec krono za uro dela in posebno v Istri, kjer zahteva preprost poljski delavec po 40 v od ure dela, naj sodi javnost?!

Oglejmo si še določbo glede potnine! 40 tednov in vsak teden dva dni pouka, zato mora prehoditi učitelj vsak km daljave 160krat na leto, za kar dobi 30 K, torej za vsakokrat **18 v od km.** Ali ni to znamenita potnina? Mi bi radi vedeli, ali bi hodil za tako velikansko odškodnino, nočemo reči, kateri član deželnega šolskega sveta ali deželnega odbora, pač pa vprašamo, če bi hodil za tako velikansko potnino njiju najzadnji sluga?

Vsakomur je znano, da človek ne more biti zjutraj od 7. do 4. ali 5. ure popoldne brez jedi, zaradi česar mora tudi učitelj take dneve obedovati zunaj svoje družine, kar mu provzročuje še posebne stroške tako, da se mu prej navedene odškodnine še znižajo. Gospodje imajo sicer izgovor: »Jesti mora tudi doma,« ali med doma in drugod je velik razloček. Upoštevajmo še slaba vremena, ki zadenejo potujočega učitelja, upoštevajmo še istrska slaba pota in lahko spoznamo, koliko škode trpi na obuvalu in obleki. — In da bi mu pravočasno nakazali in izplačali! Največkrat mora čakati celo leto, preden se gospodje domislijo in milostno nakažejo, saj je že splošno znano, da uraduje istrski deželni šolski svet po polževo naglo. Je li čudež, če smo že parkrat pisali, da bi bilo bolje za istrsko učiteljstvo, ako bi zavladal v Istri vesten in nepristranski vladni komisar, ki bi popazil, kaj delajo tudi razni šolski sveti?

Glejte, plačilo, ki ste ga delavcem utrgali, kateri so poželi vaše polje, vpije; in njih vpitje je prišlo do ušes Gospoda vojnih trum. (Jak. 5, 4.)

IVAN KELC:

Slovanstvo in njegova bodočnost s posebnim ozirom na šolstvo.

(Dalje in konec.)

Po naučenju jezikov bi se medsebojno bolje spoznavali in ako bi bilo treba, gre Slovan Slovanu na pomoč bodisi v kulturnem, bodisi v gospodarskem oziru, namesto bogatit oholega nam tujca-zatiralca. V odstranitev do sedaj obstoječih, za Slovane neznosnih in sramotnih razmer je treba naobrazbe, in sicer temeljite naobrazbe od spodaj navzgor, a ne narobe. Noben človek ne bo začel hišo staviti pri slemenu, nego na trd, vztrajen temelj. Kruto varani so bili in so še narodi, katerih omikanci so začeli stavbo naobrazbe pri slemenu, a ne na trdno podstavo močnega temelja, kar dandanes med Slovanstvom še najhuje občutijo Hrvati in Rusi. Tedaj normalno razvijanje v duševnem oziru pri masi ljudstva bo dalo trajno podlago za višjo in najvišjo naobrazbo naroda. Zaradi tako pravilno napredujoče, vse sloje narodove objemajoče naobrazbe bo omogočeno, da se bodo vsa slovanska plemena spoznavala natančneje, si bodo začela zaupljivo pomagati v vsakem oziru, tekmovala bodo v bratovski ljubezni z iskreno navdušenostjo, katero pleme bo moglo največ pripomoči v dobrobit vsega Slovanstva, da bo že enkrat Slovan istinito stopil tudi na dan. Do tega zmagoslavja vsega Slovanstva gotovo pride in mora tudi priti, ker je to zakon narave in o čemer nam svedoči zgodovina. Nešteto zgledov nam dokazuje, da Slovani niso nikoli postopali kruto in nasilno proti drugim narodom, in akoravno, žal, še vlada med Slovani grd, podedovan greh, ki jih mnogokrat tlači in razdvaja le prehudo, vendar se Slovana težko pridobi za kak upor, mnogokrat celo proti neznosnim krivicam, nasprotno pa kaže mnogo usmiljenja in ljubezni celo proti krvnim sovražnikom, kar tako lepo dokazujejo neštevilni dogodki zadnje jugoslovanske vojne proti najkrutejšim zatiralcem Jugoslovanstva!

V dosego tako vzvišenih idealov, kakor sem jih navedel do sedaj, je treba mnogo napora, potrpežljivosti, samozatajevanja in dandanes še posebno — prav velike previdnosti. Nikoli z glavo skozi zid! Opašimo se pa k temu najprej sami z uma svetlim mečem, proučimo natančno vse, kar je potrebno v dosego navedenega, navzemimo se najiskreneje ljubezni do milega nam naroda ter delujmo z vso požrtvovalno navdušenostjo za blagor in boljšo bodočnost milega nam naroda slovenskega ter vsajajmo neumorno v občutljiva srca narodove mladine navedena blaga svojstva in pripomogli smo s tem že mnogo v dobrobit skupnega Slovanstva. Le kar človek sam v izobilju poseduje, lahko od tega drugim podeljuje. Ne bodimo učitelji-vzgojevalci z bornimi groški plačani dninarji, ne mrtvo delujoči stroji ali brezsrčni avtomati v šoli in tudi zunaj šole, nego boljša bodočnost naše nadepolne mladine nam mora biti vrastena v dno naših src, učenje in vzgoja nam mora prihajati vedno iz dna vroče ljubečega srca, ker le potem preide v srca, se tam krepko vkorenini, raste in obrodi vsestransko zadovoljiv sad. Delovati nam je v navedenem smislu z vso intenzivnostjo, akoravno smo lahko osvedočeni vnaprej, da bomo želi kot plačilo za svoje izredno požrtvovalnost le plačilo tega sveta, namreč črno nehvaležnost, grdo zasramovanje, da, celo kruto zatiranje. Bodri naj nas pa pri natančnem izvrševanju svojih dolžnosti oni vzvišeni, tolažilni čut, ki je — tihi mir vesti!

Z ozirom na vse navedeno bi se kdo pri dandanes obstoječih razmerah spodtikal, češ, to je že nekako veleizdajstvo. Dandanes je res vse mogoče, gode se celo čudeži, akoravno na veliko sramoto vseh Slovencev. Pomisliti pa moramo, da so Slovani ravno tako bitja božja, kakor vsak drug narod, in da imajo z vsemi drugimi enaka bremena in dolžnosti, jim li more pametno razsodni človek zameriti, ako stremé tudi po enakih pravicah? Znano je, da kri ni voda, more li se Slovanom — kakor tudi drugim narodom ne — braniti, ako hrepene vsaj po kulturni združitvi in gospodarski samostalnosti? Gotovo ne! Politiško zadovoljeni ne bodo tudi v tem oziru hrepeneli po združitvi z drugimi državami.

Nam ni dana samo prelepa priložnost, nego celo sveta dolžnost, da navajamo milo nam slovensko mladino ne samo k temu, kar potrebuje neobhodno za svoje vsakdanje življenje, nego da jo vodimo po pravih potih k požrtvovalni delavnosti do lastnega rodu, k vzhičenemu narodnemu ponosu, k nerazrušljivi edinosti — vsaj v kulturnem smislu — vsega Slovanstva ter k usmiljenju in ljubezni ne samo bližnjih mu sobratov in sorodnikov, nego do vseh narodov, da vsega človeštva. Kakor je že za mnoge druge narode, tako gotovo že v doglednem času napoči tista usodepolna ura, ko bo Slovanstvo zavladalo vsemu svetu. Naj bi ne bilo nepripravljeno na to uro, nego nas vseh, kakor vseh odločujočih činiteljev v tem oziru bodi pri vsem delovanju na to stremiti po tem, da navedena usodepolna ura ne bo nikomur oznanjevalka nasilstva in krutosti, nego ura blaženosti, bratstva, medsebojne iskrene ljubavi in složnega delovanja za vse lepo, vzvišeno in blago. Tista ura naj ne bo začetek gospodstva Slovanov nad drugimi narodi zaradi svoje množine in ogromne veličine, ne zaradi brutalnosti in nasilstva, nego edinole in v prvi vrsti z visoko in temeljito naobrazbo, iskreno ljubeznijo in milobo do vseh in vsakega ter v takih odnošajih, da bodo vsak in vsi prišli do vsestranskega, popolnem zadovoljivega napredka, popolne zlate svobode, medsebojnega spoštovanja in ljubezni ter do duševne in gmotne samostalnosti! K temu naj nam vsem Slovanom pripomore naša vztrajna ter vsestranska delavnost, spominjajoč se vedno izreka pokojnega dičnega našega pesnika, ki pravi: »Ne samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!«

In Bog je rekel Kajnu: Kaj si storil? Glas krvi tvojega brata vpije z zemlje do mene. (I. Mojz. 4, 10.)

Ministrski predsednik o laški fakulteti.

Dunaj, 28. marca 1914.

Včeraj se je oglasila deputacija laških poslancev z dr. Pitaccom pri ministrskem predsedniku grofu Stürgkhu, da se pritoži proti preganjanju, ki so mu baje Italijani izpostavljeni v Dalmaciji, zlasti pa v Spljitu. Zahtevali so, naj vlada ukrene vse potrebno, da bodo Italijani vsaj varni svojega življenja in imetja. Ministrski predsednik je izjavil, da mu dosedaj še ni nič znanega o takih dogodkih, da se bo pa informiral pri dalmatinskem namestniku, ki se prav sedaj nahaja na Dunaju. Dr. Pitacco je vprašal nato, koliko je resnice na vesti, da misli vlada ustanoviti laško fakulteto s pomočjo § 14. na Dunaju. Izjavil je, da protestira kar najodločneje v imenu svoje stranke in vse italijanske javnosti proti taki rešitvi fakultetnega vprašanja, ker bi le še bolj razburila italijansko javnost. Vlada naj izvrši sklep proračunskega odseka in ustanovi fakulteto v Trstu. Glede te zadnje zahteve, pravi oficialni komunike, se je držal grof Stürgkh jako rezervirano.

Ne sodite in ne boste sojeni!
(Luk. 6, 37.)

raj minulo dvoje desetletij, odkar jo je ugrabila v nežni mladosti tuja, kruta mati — smrt.

Stanovski Tvoji tovariši bomo ohranili spomin na Te — blaga nepozabna nam dušica s tem, da si bomo vedno prizadevali z vsestransko vzgojo in praktično izobrazbo našega mladega naraščaja spraviti naš narod na isti višek, na katerem si ga si Ti srčno želel videti. — Lojze, Ti pa spavaj v miru! Na snidenje nad zvezdami!

Tvoj tovariš Janko.

† Adolf Klavora.

Dne 16. marca t. l. smo se poslovili od ljubljenega tovariša. Umrl je, komaj 24 let star, Adolf Klavora. Smrt je posegla v naše vrste in si izbrala za žrtev mlado življenje, polno načrtov in nad... Bridka nam usoda!

Pokojni Adolf Klavora je bil rojen v Bovcu. Po dovršeni ljudski šoli je stopil v pripravljalnico za učiteljišče v Tolminu. Bil je nadarjen in marljiv dijak ter je kazal resno voljo v pripravljanju za bodoči poklic. In vse upe, ki jih je stavil tedanji voditelj omenjene šole v bistrega dečka, je pokojnik popolnoma upravičil, da, celo presegel jih je z vztrajno pridnostjo pri učenju kakor tudi res z zglednim, možatim nastopom napram tovarišem in predstojnikom, tako da si je priboril njih ljubezen in zaupanje.

Prve tri letnike je prebil v šolskih letih 1906/7, 1907/8, 1908/9 še na učiteljišču v Kopru, a četrti letnik že na novo ustanovljenem učiteljišču v Gorici, kjer je dovršil tudi zrelostni izpit z najboljšim uspehom izmed vseh tovarišev poleg tovariša Josipa Černatiča, ki ga je pred nedavnim časom ista zavratna morilka položila v prezgodnji grob.

Ravno zaradi navedenih vrlin ga je pozval ravnatelj c. kr. moškega učiteljišča, naj prevzame učiteljsko mesto na deški ljudski šoli društva »Šolski dom, v Gorici, ki služi kot vadnica, in pokojnik se je vdal temu pozivu tem rajši, ker je menda slutil, da mu goriško milo podnebje bolj prija, ter je umaknil svojo prošnjo za nameščenje v tolminskem okraju, kamor ga je sicer srce vleklo kot rojenega gorjanca.

Sedaj se je z vso vnemo oprijel težke svoje službe. Z možatim, resnim nastopom si je mahoma priboril zaupanje in ljubezen tovarišev. S strogo, a ljubečo roko je posegel med mladino in se ji je posvetil iz dna duše. Neverjetno kmalu se je pokazal uspeh njegove trudoljubnosti in nadarjenosti. Hipoma so ga vzljubili otroci in slušali z zaupanjem in zanimanjem njegovim naukom in nastopom. Starši so takoj spoznali temeljitost vzgojevalca-učitelja ter redno hodili k njemu na posvetovanje.

Ker je moral pokojnik sodelovati kot vadniški učitelj pri nastopih učiteljiščnikov, je pokazal tudi tukaj, da je mož na svojem mestu. In isti gojenci, ki so bili še v prejšnjem šolskem letu njegovi tovariši, so sedaj zaupljivo poslušali njegove nasvete bodisi glede metode, bodisi glede porabljanja disciplinarnih sredstev.

Lansko šolsko leto (jeseni 1912) je pokojnik pristopil k izpitu usposobljenosti in je tudi tukaj dokazal, da si je zaklad, ki si ga je bil pridobil v svojih dijaških letih, po možnosti izpolnil s temeljitim pripravljanjem tekom dvoletnega učiteljevanja.

Sedaj je nastopil trenutek, da se odloči, naj li ostane v Gorici kot učitelj na zasebni šoli »Šolskega Doma«, ali naj prosi definitiv. mesta v domačem okraju. Skrb za bodočnost in ozir na ubožno mater sta mu narekovala prošnjo za službo v rojstni vasi, ki jo je tudi dobil. Ali težka mu je bila ločitev iz Gorice, zakaj njeno ozračje mu je prijalo, in ubožec je slutil, da ne prenese njegovo šibko zdravje ostrega planinskega vzduha. — Nastopil je svojo službo, toda njegova šibka pljuča niso prenašala ostrega podnebja, in zaželelo se mu je po solnčni Gorici. Svojo željo je izrazil tovarišu Černigoju, ki mu je odstopil svoje mesto v »Šolskem Domu«, sam pa je nastopil svoje službovanje v Bovcu. Tedaj se je pokojnik z vso vnemo poprijel svojega razreda, hoteč dokazati svojim pokroviteljem, da se niso v njem varali.

Ali morilka — sušica — ni imela usmiljenja z mladim možem. Menda je že več let oprezovala za mladim življenjem in čakala le ugodnega trenutka, da se vsesa v njegovo osrčje in mu izpije mladeniško moč. In sedaj, ko je priplavala pomlad, ko so vzklile cvetke v prirodi, je stopila k njemu, in mož, poln idealov, poln ponosa in značaja, je otrpnil v njenem krutem objemu. Grob pa mu je okrasila pomlad ter ga posula s cvetjem, a neutolažljivi svojci in hvaležni, a globoko užaljeni učenci in tovariši pa so ga porosili s svojimi solzami.

Škoda mladega moža, polnega načrtov in nad!

Ali pa — kaj je bolje v našem bednem življenju?... †